

EU-jäsenyys - pienen avotalouden näkökulma

MARIA SCHAUMAYER

*Itävallan integraatiohistoria**

Toisen maailmansodan jälkeen Itävalta oli liittoutuneiden miehittämänä vuoden 1955 solmimiseen asti, jolloin Itävallan täysi suvereenisuus palautettiin: viimeinen ulkomaalainen sotilas poistui maasta lokakuussa 1955. Tuntuu uskomattomalta, että sama tapahtui Saksassa vasta tänä vuonna. Miehityksen aikana Itävallan hallituksen ja parlamentin valta oli rajoitettu. Tämän vuoksi Itävalta pyrki integroitumaan mahdollisimman nopeasti kansainväliseen yhteistyöhön.

Jo niin aikaisin kuin joulukuussa 1955 Itävalta tuli YK:n jäsen ja alkoi osallistua YK:n rauhanturvatoimintaan siinä määrin kuin se oli mahdollista loukkaamatta Itävallan puolueettomuutta. Vuodesta 1947 Itävalta osallistui Marshallin suunnitelmalla tunnettuun Euroopan jälleenkennusohjelmaan. 1950- ja 60-lukujen vaihteessa Itävalta yritti ensimmäisen kerran päästä Euroopan talousyhteisön jäseneksi. Hanke ei kuitenkaan onnistunut, koska Neuvostoliitto piti sitä valtiopöytäpuheen vastaisena ja koska silloiseen kokoomushallitukseen osallistunut sosialistinen puolue pelkäsi liittymisen seurauksia. Siksi Itävalta tuli EFTAn perustajajäsen vuonna 1960. Tämän jälkeen Itävallan ulkomaankauppa alkoi

kasvaa voimakkaasti. Erityisesti vuonna 1972 EEC:n kanssa solmittua vapaakauppasopimusta on seurannut kehitys, jota nykyään kutsutaan Itävallan menestystarinaksi.

Kiinteisiin valuuttakursseihin perustuneen Bretton Woods -järjestelmän hajottua 1970-luvun alussa jokaisen maan oli mietittävä uusia keinoja taloudellisen kasvun ja vakauden turvaamiseksi. Itävalta päätti rahapolitiikassaan kiinnittää valuutansa schillingin arvon aluksi vakaina pidettyjen valuuttojen koriin. Kun osa korivaluutoista kuitenkin jatkuvasti heikkeni, päätettiin korin sijasta pyrkiä seuraamaan Saksan markan arvoa. Valinta oli luonteva, koska kasvava osa Itävallan ulkomaankaupasta suuntautui Saksaan. Mielestäni tämä edeltäjäni tekemä päätös on suuresti hyödyttänyt Itävaltaa, koska DM-sidoksen kautta Itävalta käytännössä liittyi mukaan muun Euroopan kehitykseen. Suotuisaa kehitystä heijastelevat paitsi makrotason fundamentaalit, myös reaali talous: on selvää, että ilman jo varhain tapahtunutta integroitumista Länsi-Euroopan kehitykseen emme olisi selvinneet sodanjälkeisistä ongelmista ja rakennemuutoksesta. Valuutan vakaus, EU-maita parempi tuottavuuskehitys, alhainen työttömyys ja kasvava työllisyys osoittavat selvästi, että Itävallan vakauden tähdännyt rahapolitiikka on hyödyttänyt kaikkia.

On syytä panna merkille, että Itävalta anoi EY:n jäsenyyttä vuonna 1989 jo ennen rautaesiripun murtumista. Yhteisöltä kului muutamia vuosia hakemuksen käsittelyyn ja neuvottelut pääsivät

* Esitelmä, jonka Itävallan keskuspankin pääjohtaja Dr. Maria Schaumayer piti Kansantaloudellisessa yhdistyksessä 19.9.1994.

lopulta alkamaan vuonna 1993, joskin muuttuneissa oloissa. Avautuneet rajat itäisiin naapureihimme, Neuvostoliiton sortuminen ja EY:n Maastrichtin sopimuksessa ottama uusi suunta merkitsivät dramaattista muutosta verrattuna aikaan, jolloin jäsenhakemus tehtiin.

Suhteet siirtymätalouksiin

Sallittakoon tässä yhteydessä lyhyt Itä-Euroopan muutosten tarkastelu. Oli alun perin selvää, että siirtymistä suunnitelmataloudesta markkinatalouteen ja diktatuurista demokratiaan ei voida saada päätökseen muutamassa vuodessa. Oli myös selvää, että länsimaiden on avustettava tässä muutoksessa. Sekä Suomi että Itävalta ovat olleet ensimmäisinä apua antamassa. Suomen Pankki on näyttänyt esimerkkiä kouluttamalla virolaisia ja muiden siirtymätalouksien asiantuntijoita. Itävallan keskuspankki järjesti jo vuonna 1990 siirtymätalouksien pankkien ja keskuspankkien työntekijöille tarkoitettuja koulutusohjelmia, joiden tarkoituksena oli perehdyttää markkinatalouteen ja keskuspankkien toimintaan. Itävalta isännöi myös yleensä IMF:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen perustamaa Wienin instituuttia (Joint Vienna Institute). Mielestäni on yhteinen tehtävämme viedä osaamistamme uudistuviin talouksiin. Uudistusten suhteen on oltava kärsivällisiä.

Itävallalla on ollut mahdollisuus käydä kauppaa naapuriensa kanssa ilman viiveitä. Perinteiset kontaktit ovat tietysti auttaneet, mutta kyseessä on myös luottamuksen osoitus tehtäville uudistuksille. Tässä yhteydessä lienee syytä mainita, että Itävallan talous koostuu enimmäkseen pienistä ja keskisuurista yrityksistä. Tämä on osoittautunut eduksi, koska yrittäjien kokemusta ja osaamista on voitu helposti siirtää siirtymätalouksiin. Itävaltalaisen perustamien yhteisyritysten kautta on siirtymätalouksiin investoitu jo noin 20 miljardia schillinkiä. Investoinnit ovat pääasiassa suuntautuneet Unkariin, Tšekinmaahan, Slovakiaan ja Sloveniaan. Tällä tavoin näille maille on myös tarjottu mahdollisuus aloittaa integroituminen läntisille markkinoille. Vuonna 1993 Itävallan kauppa siirtymäta-

louksien kanssa ohitti jo EFTA-maiden kanssa käydyn kaupan.

Tie EU-jäsenyyteen

Samaan aikaan alettiin Itävallassa uskoa siihen, että paras tapa auttaa siirtymätalouksia on Itävallan vankka kiinnittäminen Länsi-Euroopan yhteyteen ja EU-jäsenyyden avulla yhteisyrityksiin kohdistuvan diskriminaation estäminen. Kehitys Länsi-Euroopassa on myös ollut kohtalaisen dramaattista: vapaakauppa-alueesta yhteismarkkinoihin, talous- ja rahaliittoon sekä työvoiman, pääoman ja tavaroiden vapaaseen liikkuvuuteen. Jäsenyysneuvottelujen alkamista viime vuonna onkin tarkasteltava tätä taustaa vasten: Maastrichtin sopimus pöydällä, siirtymätaloudet solmimassa sopimuksia EU:n kanssa, valuutta- ja rahamarkkinat täysin vapautettuja ja globalisoituja.

Jäsenyyden vaikeat asiat ratkaistiin vasta tänä vuonna neuvottelujen viime vaiheessa. Itävallan tapauksessa näitä olivat kysymykset läpikulukulttuurista, maataloudesta, ympäristöstandardeista ja loma-asunnoista. Neuvottelut olivat kovat mutta menestyksekkäät. Itävallan hallitus ja parlamentti päättivät pitää kansanäänestyksen jo tämän vuoden kesäkuussa. Suomessa saattaa olla samanlainen kokemus siitä, että kansalaisilla riittää jäsenyydestä kysymistä vaikka sopimukset on kohta kohdalta julkistettu. Kansanäänestystä edeltäneillä viikoilla useaa alaa koskevat kysymykset olivat esillä ja vaativat tulla otetuksi vakavasti.

Aiemman kokemuksemme perusteella tärkein kysymys koski Itävallan puolueettomuuden ja EU-jäsenyyden yhteen sovittamisen mahdollisuutta. Vastaus oli "kyllä", koska Euroopan tasolla ei ole sovittu mistään sotilaallisista järjestelyistä, jotka olisivat tämän kanssa ristiriidassa. Mielestäni uusien jäsenten tulee olla aktiivisia politiikasta päätettäessä, tavoitteenaan rauhan ja ihmisoikeuksien turvaaminen.

Toinen usein toistunut kysymys koski ETA-sopimuksen riittävyttä taloudellisen kehityksen turvaajana. Vastaus oli "ei", koska ETA-järjestely ei muodosta tulli- eikä rahaliittoa ja koska se ei

ratkaise maatalouden hintoihin ja vientitukeen liittyviä ongelmia. Rahakysymys herätti joissain sanomalehdissä pelkoja siitä, että schillinki menettäisi arvonsa ja kultavaranto jouduttaisiin luovuttamaan Brysseliin. Näissä kysymyksissä onnistuimme vakuuttamaan jokaisen siitä, että myös EMS:n ja ERM:n jäsenenä rahapolitiikan tavoitteena on rahan ostovoiman säilyttäminen. Niinikään tämän vuoden alussa alkaneessa EMU:n toisessa vaiheessa vastuu rahapolitiikasta säilyy kansallisten viranomaisten käsissä. Teimme myös selväksi, että Itävalta osallistuu yhteiseen rahaan vain, jos se on vähintään yhtä vakaa kuin oma schillinkimme. Tähän on syytä lisätä, että nykyisissä vapaiden pääomaliikkeiden oloissa pienen maan on hyvin vaikea yksinään puolustaa valuuttansa vakautta. Itävaltalaisen näkemyksen mukaan on turvallisempaa ja hyödyllisempää osallistua laajempaan integroituu vakaaseen alueeseen. Ja EMS:n tavoitteena on nimenomaan vakaus, vaikka se ei tähän mennessä ole täydellisesti onnistunutkaan.

Kansanäänestys pidettiin 12.6.1994. Äänestysprosentti oli 82 ja kaksi kolmasosa kannatti EU-jäsenyyttä. Nähdäkseni Itävallan kansa tällä tavoin osoitti vakaumuksensa, ettei pieni maa jolla on 1200 kilometrin itäraja pysty yksinään taistelemaan uusia rikollisuuden muotoja vastaan, ja että siirtolaisuuden, liikenteen ja ympäristön ongelmia ei voida ratkaista ilman yhteistyötä aikana, jolloin kansalliset rajat eivät enää toimi suojana. Päätös osoitti myös, että itävaltalaiset hyväksyvät joutumisensa EU:n budjetin nettomaksajiksi. Olen varma, että heitä elähdytti alkuperäinen ajatus yhteisestä Euroopasta *Robert Schumanin* hengessä, ja hänen ajatuksensa yhteistyöstä ja rauhasta.

Mitä Itävalta tuo Euroopan unioniin?

Paitsi nettomaksaja, Itävalta on myös maa, jossa parlamentarismien, federalismin ja subsidiariteetin periaatteet ovat syvään juurtuneet. Siksi Itävalta pyrkii osaltaan edistämään poliittista, sosiaalista ja taloudellista vakautta Euroopan unionissa. Taloudelliselta kannalta Itävalta ei tuo unioniin pelkästään taidokasta työvoimaansa ja kilpailuky-

kyistä talouttaan, vaan myös oman *yhteiskunnallisen kumppanuuden* käsitteensä (social partnership, sozial Partnerschaft). Eri eturyhmien rakentava toiminta on johtanut tuottavuuskehityksen mukaisiin palkkaratkaisuihin ja työmarkkinarauhaan. Tämän seurauksena taloudellinen tilanne on parempi kuin EU-maissa yleensä.

Tärkeimmät syyt Itävallan EU-jäsenyyteen

Toistan vielä ne tärkeimmät syyt, joiden perusteella Itävalta päätti hakea EU:n jäsenyyttä:

- Integroituminen EU-kauppaan (2/3 Itävallan viennistä suuntautuu EU-maihin) tekee EU:sta merkittävän Itävallalle riippumatta omasta jäsenyydestä
- Rahamarkkinoiden vapautumisen myötä rahapolitiikan itsenäisyys on jo osaksi menetetty; vakaus on helpompi saavuttaa osallistumalla laajempaan optimaaliseen valuutta-alueeseen
- Vähäisen itsenäisyyden menetyksen korvaa laajempi mahdollisuus osallistua unionin päätöksentekoon
- Vaihtoehtona olisi odottaa EU:n päätöksiä ja sopeutua niihin
- Yksi maa - yksi ääni -periaate lisää pienten maiden keskuspankkien vaikutusvaltaa rahapolitiikassa
- Vakauden saavuttaminen ja puolustaminen on helpompaa koko Euroopan kattavassa järjestelmässä

Itävalta ja Saksan markka

Itävallan keskuspankki (Österreichische Nationalbank, ÖNB) on asettanut tavoitteekseen hintojen vakauden kuten Euroopan unionikin. Valuuttakurssi toimii teknisenä välitavoitteena. Sitomalla vapaaehtoisesti schillingin Saksan markkaan ja varmistamalla talouden fundamenttien konvergoitumisen hintavakauden edellyttämällä tavalla, ÖNB on onnistunut tekemään schillingistä vakaan ja kansainvälisesti arvostetun valuutan. Tämä politiik-

ka - jota on harjoitettu jo 20 vuoden ajan - on vastuussa siitä, että 1980-luvun alusta lähtien schillingin vaihteluväli suhteessa Saksan markkaan on ollut vain 0,2 %.

Itävallan rahapolitiikan uskottavuutta koeteltiin Euroopan valuuttamarkkinoilla vuosina 1992 ja 1993. ÖNB torjui hyökkäykset schillinkiä kohtaan ja Itävallan huomattava valuuttavaranto kasvoi entisestään. Luottamus schillinkiin - sekä Itävallan selvästi Saksaa parempi makrotaloudellinen kehitys vuosina 1992 ja 1993 - teki ÖNB:lle mahdolliseksi alentaa korkoja ilman uskottavuuden menetyksiä. Syyskuun 1992 jälkeen ÖNB on alentanut diskonttokorkoaan 13 kertaa yhteensä 3,75 prosenttiyksiköä samalla kun pankin lyhyttä avomarkkinakorkoa (GOMEX) alennettiin 30 kertaa 9,5 prosentista 4,7 prosenttiin. Nämä koronalennukset, jotka ennakoivat Bundesbankin samansuuntaisia toimia, toivat Itävallan korkotason Saksan korkojen alapuolelle ja elvyttivät taloutta. Nyt kun taantuma molemmissa maissa näyttää olevan ohi ja kasvuluvut nousevat, korakoero Saksaan nähden on taas pienentymässä.

Itävallan menestyksenkäs rahapolitiikka olisi kuitenkin - ainakin omasta mielestäni - ollut mahdollista ilman sitä tukea, jota se on saanut tärkeimmiltä poliittisilta ryhmiltä, eturyhmiltä, elinkeinoeläimiltä ja viime kädessä koko väestöltä. Palkankorotusvaatimusten kohtuullisuuden vuoksi rahapolitiikkaa ei ole tarvittu kustannusten alentamiseen ja työttömyyden kasvulta on välttytty.

Itävallan osallistuminen EMU:un

Itävallan liittohallitus ilmaisi jo muistiossaan joulukuussa 1992 täyden tukensa ajatukselle rahaja talousliitosta ja alleviivasi halukkuuttaan osallistua tämän yhteisen tavoitteen saavuttamiseen. Itävallan hyvä taloustilanne ja sen keskuspankin itsenäisyys auttavat edistämään integraatioprosessia. Vuonna 1993 inflaatio oli keskimäärin 3,6 % mutta vuonna 1994 sen ennustetaan hidastuvan 2,8 prosenttiin. Mitä budjettiin tulee, ovat sekä budjettilijäämä että julkinen velka hieman korkeammat

kuin konvergenssikriteerit sallivat. Hallituksen onkin siten lisättävä tasapainottavia toimia. Työttömyys oli vuonna 1993 vain 4,2 %.

1.1.1994 perustettiin Euroopan rahainstituutti EMI. Myönteisen kansanäänestystuloksen jälkeen myös ÖNB kutsuttiin tarkkailijaksi laitoksen kokouksiin muiden hakijamaiden kanssa. Jo tämä antaa meille mahdollisuuden vaikuttaa keskusteluun siirtymisestä rahaliiton kolmanteen vaiheeseen. Se mahdollistaa myös paremman rahapolitiikan koordinoinnin.

Vaikka Itävalta - perinteisen rahapoliittisen suuntauksensa vuoksi - jo nauttiikin monista EMU:n eduista, johtaa osallistuminen yhteiseen rahaan parannuksiin Itävallan ympäristössä. Siksi Itävalta haluaa olla mukana Euroopan siirtymässä EMU:n lopulliseen vaiheeseen.

Sillä hetkellä kun siirtyminen yhteiseen rahaan tapahtuu, itävaltalaisille on kaikkein tärkeintä tulevan eurooppalaisen rahan mahdollisimman suuri vakaus. Tyydytyksellä voidaan todeta tämän tavoitteen sisältyvän myös sopimukseen EU:sta. Mitä tulee tämän tavoitteen toteuttamiseen, pidän oleellisena kansalaisten hyväksynnän saavuttamiseksi, että sovittua järjestystä noudatetaan ja että luotettavuutta ja toimien transparenssia korostetaan jo valmisteluvaiheessa. Siksi konvergenssikriteereistä on tiukasti pidettävä kiinni vaikka aikataulus-ta jouduttaisiin tinkimään.

Lopuksi haluan korostaa, että Itävalta ei arvioi integraatiota pelkästään taloudellisesta näkökulmasta. Prosessi ei pääty yhteisen rahan luomiseen. Se on vain välitavoite. Meille integraatioprosessi merkitsee myös suurempaa eurooppalaista sitoutumista yhteistyöhön useilla politiikan aloilla. Kyseessä on ainutlaatuinen tilaisuus lopettaa viime vuosikymmenien jännitys ja taata rauha ja turvallisuus. Vaikka emme voikaan vastata kaikkiin kysymyksiin tänään, on tärkeää että on suuntaviittoja joita seurata.

(Suomennos: Jaakko Kiander)